

Raport z ewaluacji on-going

Gminnego Programu Rewitalizacji
dla Gminy Starachowice
na lata 2016-2025

STARACHOWICE
OD nowa

Opracowanie:

Urząd Miejski w Starachowicach
ul. Radomska 45, 27-200 Starachowice
tel. 41 273 82 79
www.rewitalizacja.starachowice.eu
e-mail: rewitalizacja@starachowice.eu

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
1.1 Opis zastosowanej metodologii oraz źródła informacji wykorzystywane w badaniu	5
1.2 Uspołecznienie ewaluacji GPR.....	7
2. Ocena postępu realizacji GPR.....	9
2.1 Podsumowanie monitoringu	9
2.2 Zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej	15
3. Analiza wyników jakościowego badania ewaluacyjnego	20
3.1 Ocena realizacji poszczególnych celów GPR	20
3.2 Ocena według przyjętych kryteriów ewaluacyjnych	20
4. Podsumowanie	27
4.1 Wnioski	27
4.2 Rekomendacje	29

1. Wprowadzenie

Prezentowany dokument zawiera wyniki ewaluacji on-going „Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025”, który został przyjęty na mocy Uchwały nr IV/1/2017 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 31 marca 2017 r.

Celem przedmiotowej ewaluacji realizacji GPR jest ocena aktualności i stopnia realizacji programu, w tym zwłaszcza jego celów. Przeprowadzona **ocena dotyczy z jednej strony aktualności treści GPR, a z drugiej stopnia jego realizacji**. Analiza aktualności programu będzie zatem mieć szeroki zakres, aby odnieść się do wszystkich istotnych kwestii. Z jednej strony ma odpowiadać na pytanie czy w świetle doświadczeń zdobytych w trakcie jego wdrażania program został prawidłowo skonstruowany, tj. czy prawidłowo formułuje cele i identyfikuje działania służące osiągnięciu tych celów.

Badanie ewaluacyjne koncentruje się na celu strategicznym wynikającym z wizji oraz czterech wyznaczonych w GPR celach głównych rewitalizacji. Cele sformułowano w następującym brzmieniu: cel strategiczny „Lepsze życie w Starachowicach – mieście, które znalazło pomysł na siebie”, CEL GŁÓWNY NR 1 Mieszkańcy zasługują na więcej. Poprawić warunki życia i zamieszkania w Starachowicach, CEL GŁÓWNY NR 2 Razem możemy więcej. Integracja społeczna sposobem na nowe Starachowice, CEL GŁÓWNY 3 Centrum w centrum uwagi. Wzmocnienie atrakcyjności obszarów śródmiejskich Starachowic, CEL GŁÓWNY NR 4 Strefa – biznes – społeczność. Wsparcie potencjału gospodarczego i społecznego miasta.

Z punktu widzenia zawartości treściowej raportu skupia się on na następujących obszarach:

- Podsumowaniu dotychczasowej interwencji na podstawie wyników monitoringu (**ocena stopnia realizacji**),
- Analizie uwarunkowań społeczno-gospodarczych (**ocena aktualności zaprojektowanej interwencji rewitalizacyjnej**),
- **Ocenie wdrażania GPR według klasycznych kryteriów ewaluacyjnych.**

Niniejszy raport ewaluacyjny opiera się na ocenie on-going tj. w trakcie realizacji działań i odpowiada na pytanie, czy przyjęte cele i podjęte później działania zmierzają w dobrym kierunku. Na potrzeby sporządzenia raportu skorzystano z ilościowych i jakościowych metod badawczych, poszerzonych o analizę danych zastanych. Proces ewaluacji miał charakter partycypacyjny i został przeprowadzony z udziałem interesariuszy. Formułowane w zasadniczej części opracowania wnioski i postulaty zostały

zbiorczo zestawione w podsumowaniu kończącym raport, które obejmuje również katalog rekomendacji.

1.1 Opis zastosowanej metodologii oraz źródła informacji wykorzystywane w badaniu

W ramach procesu badawczego, ewaluacji GPR skorzystano ze zróżnicowanych metod badawczych o jakościowym i ilościowym charakterze. Poniżej pokrótce scharakteryzowano kluczowe z nich i zwrócono na ich rolę / kontekst z punktu widzenia zaplanowanego procesu ewaluacyjnego.

Analiza źródeł zastanych

Analiza desk research to technika polegająca na zgromadzeniu i przeanalizowaniu danych zawartych w tzw. istniejących źródłach zastanych. W obrębie badania analizie podane zostaną dane statystyczne zawarte w dokumentach kontekstowych wskazanych przez Zamawiającego, raportach, strategiach, ogólnodostępnych opracowaniach oraz danych gromadzonych m.in. przez Główny Urząd Statystyczny. Celem analizy będzie zgromadzenie informacji na temat zagadnień związanych z głównym tematem badania oraz wskazanymi zagadnieniami szczegółowymi.

W trakcie prowadzonej analizy desk research szczególna uwaga zostanie zwrócona na dokumenty kontekstowe takie jak w szczególności badania i publikacje odnoszące się do projektu „Starachowice OD nowa” realizowanego w ramach konkursu Modelowa Rewitalizacji Miast:

1. Diagnoza służąca opracowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji.
2. Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025.
3. DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI W GMINIE STARACHOWICE. Diagnoza sporządzona na potrzeby opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji.
4. Raporty roczne z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025.
5. Diagnozy służące opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Starachowice na lata 2018-2027.
6. Strategia Rozwoju Gminy Starachowice na lata 2018-2027.
7. Koncepcja i metodologia przeprowadzania konsultacji społecznych w Gminie Starachowice.
8. Problemy społeczne na obszarze rewitalizacji w Gminie Starachowice - raport z badania.
9. Diagnoza potrzeb społecznych w powiecie starachowickim.
10. Badania społeczne na Osiedlu Wzgórze.
11. Raport z badań społecznych wśród przedsiębiorców.
12. Raport z badań społecznych wśród organizacji pozarządowych.
13. Model tworzenia Centrum CSR w Starachowicach.

14. Centrum Aktywności Lokalnej „Społeczne Wzgórze”.

15. Badania w działaniu w placówce pełniącej zadania świetlicy środowiskowej na Osiedlu Wzgórze.

16. Schemat działania świetlicy środowiskowej w Starachowicach.

Zgromadzony w wymienionych źródłach materiał badawczy, selekcjonowany będzie pod kątem jakości, rzetelności oraz istotności w kontekście prowadzonej analizy. Proponowany zakres badania zaprezentowany został w kolejnym rozdziale. Na podstawie wyników monitoringu dokonano oceny postępu realizacji wdrażania GPR oraz dokonano oceny uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Indywidualny wywiad pogłębiony

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) to technika umożliwiająca pozyskanie danych o charakterze jakościowym. Badanie IDI polega na prowadzeniu przez badacza rozmowy z respondentem w oparciu o przygotowany scenariusz zawierający kluczowe zagadnienia związane z tematem badania. Zadawane pytania mają charakter otwarty, dzięki czemu umożliwiają respondentowi swobodną wypowiedź, a badaczowi możliwość pogłębienia interesujących go kwestii.

Dobór respondentów do badania będzie miał charakter celowy, dzięki czemu możliwe będzie objęcie badaniem osób posiadających szeroką wiedzę w zakresie badanej problematyki. Docelowo zakłada się realizację wywiadów z kilkoma zróżnicowanymi grupami respondentów, wśród których znajdą się przedstawiciele przedsiębiorców oraz przedstawiciele podmiotów instytucjonalnych i samorządowych (instytucji publicznych, bibliotek, placówek medycznych, pomocy społecznej, organizacji społecznych itp.). Realizacja IDI umożliwi ocenę realizacji GPR z punktu widzenia przyjętych kryteriów ewaluacyjnych.

Badania focusowe

Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) powszechnie znane jako badania focusowe to metoda oparta na swobodnej dyskusji grupy dobranych respondentów prowadzonej przez moderatora według założonego wcześniej scenariusza. Wywiad grupowy nie jest w pełni ustrukturyzowany, koncentruje się on sposób swobodny wokół tematyki badania. Pozwala on na zgromadzenie wielu informacji związanych z badanym tematem, z punktu widzenia przedstawicieli różnych grup społecznych, zawodów, grup wiekowych itp. W ramach badania planuje się realizację wywiadu grupowego do udziału w którym zaproszeni zostaną przedstawiciele lokalnych przedsiębiorców, mieszkańcy, przedstawiciele podmiotów instytucjonalnych oraz Komitet Rewitalizacji. Realizacja FGI umożliwi ocenę realizacji GPR z punktu widzenia przyjętych kryteriów ewaluacyjnych.

Nota metodologiczna

W ramach prac ewaluacyjnych dostrzeżono problemy związane z dostępnością danych statystycznych. Wynika to z praktyki agregowania informacji w ramach statystyki publicznej. W związku z tym sformułowano rekomendację związaną z przesunięciem kolejnej ewaluacji mid-term na II-III kwartał ze względu na dostępność danych. Tym samym w opracowaniu posłużono się najaktualniejszymi dostępnymi danymi tym niemniej większy nacisk położono na badanie jakościowe, szczególnie w kontekście identyfikowanej zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w Starachowicach.

1.2 Uspołecznienie ewaluacji GPR

Raport z ewaluacji on-going Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 został przygotowany w oparciu o mechanizmy partycypacyjne. Oznacza to, że dokument na każdym etapie jego tworzenia został przedyskutowany i skonsultowany z poszczególnymi stronami, interesariuszami biorącymi udział w procesie rewitalizacji. Do głównych grup uczestniczących w procesie tworzenia dokumentu należą: mieszkańcy Starachowic w szczególności zamieszkujący obszar rewitalizacji, władze samorządowe i urzędnicy UM Starachowice, Komitet Rewitalizacji, pracownicy jednostek organizacyjnych, przedstawiciele organizacji społecznych oraz przedsiębiorcy.

W ramach tworzenia raportu z ewaluacji wykorzystano następujące mechanizmy partycypacyjne:

1. Prowadzenie punktu konsultacyjnego. Przez cały okres trwania prac badawczych mieszkańcy mogli zgłaszać swoje uwagi, opinie i pomysły dotyczące GPR. Zbierania uwag ustnych odbywało się w dniach od 4 lutego 2020 r. do dnia 2 marca 2020 r., w godzinach 10:00-15:00 w siedzibie Urzędu Miejskiego w Starachowicach w pokoju 219. W ramach prowadzenia punktu spłynęło 6 uwag ustanych.
2. Zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej, z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Równoległe z prowadzeniem punktu konsultacyjnego umożliwiono składanie wniosków / uwag w formie pisemnej. Wypełnione można było przesyłać na adres mailowy: rewitalizacja@starachowice.eu lub przekazać osobiście w siedzibie UM w Starachowicach. W ramach opisanej formy konsultacji nie spłynęły żadne wnioski.
3. 25 lutego odbyło się spotkanie w ramach projektu „Starachowicka Mapa Aktywności Młodzieżowej” z Programu Erasmus+ ze starachowicką młodzieżą. W spotkaniu uczestniczyło 25 osób.

-
4. Spotkanie konsultacyjne. Otwarte spotkanie konsultacyjne miało formę warsztatową uczestniczyli w nim mieszkańcy, członkowie Komitetu Rewitalizacji. Spotkanie odbyło się 18 lutego 2020 roku. Na spotkaniu przeprowadzono kompleksową dyskusję na temat wdrażania działań w ramach GPR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacji oraz dokonano oceny aktualności zapisów i aktualnego poziomu ich realizacji. W spotkaniu uczestniczyło 13 osób.
  5. Indywidualne wywiady pogłębione. Podczas prac ewaluacyjnych skontaktowano się z ośmioma mieszkańcami Starachowic, którzy byli włączeni w proces wdrażania przedsięwzięć w GPR i posiadali istotną wiedzę z punktu widzenia praktycznej realizacji poszczególnych działań. Wywiady przeprowadzono w okresie od 10 do 28 lutego.
  6. Badania terenowe na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W dniach 17-18 lutego ewaluatorzy GPR przeprowadzili badania terenowe obejmujące wizję lokalną oraz sondaż uliczny realizowany wśród mieszkańców i przedsiębiorców z terenu Dolnego-Wzgórza, Stadionu, Majówki i Wierzbnika.
  7. Opiniowanie projektu raportu, możliwość zgłaszania uwag do projektu raportu ewaluacji on-going. W okresie od 2 marca do 13 marca 2020 r. umożliwiono zapoznanie się i opiniowanie projektu raportu ewaluacyjnego umieszczając go na stronie internetowej miasta.

2. Ocena postępu realizacji GPR

Zgodnie z zapisami Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 treść GPR została oceniona pod kątem istotnych zdarzeń i procesów, jakie w Starachowicach (a także w regionie i kraju) nastąpiły od momentu uchwalenia programu. Jak czytamy w GPR chodzi o takie zjawiska, które „mogły mieć wpływ na dezaktualizację określonych treści programu. W międzyczasie mogły również powstać warunki umożliwiające uzupełnienia programu o dodatkowe elementy, w szczególności nowe przedsięwzięcia lub nowe narzędzia formalno-prawne lub finansowe, które powinny podnieść kompleksowość i skuteczność programu”. Informacje na ten temat zawiera podrozdział 2.2. Dodatkowo „ocena programu – zarówno w kontekście jego aktualności, jak i stopnia zaawansowania wdrażania – powinna obejmować analizę tych samych wskaźników, które służyły szczegółowemu zdiagnozowaniu obszaru rewitalizacji. Celowe będzie uwzględnienie innych wskaźników odnoszących się do procesu realizacji programu. Dla uzyskania pełnego obrazu wiele zagadnień wymagać będzie oceny opisowej i pogłębionych badań w wybranych sferach, w tym wskazującej na mechanizmy powstawania ewentualnych problemów, niekorzystnych zjawisk czy konfliktów”. Biorąc pod uwagę przytoczone zapisy ocena postępu realizacji GPR ma charakter ilościowo-jakościowy. Katalog wskaźników jest uzupełniony opisem zmian identyfikowanych w każdej ze sfer istotnych w delimitacji i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Finalnie przyjęty model umożliwia dokonanie oceny obejmującej analizę związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy podjętymi działaniami a osiągniętymi efektami.

Ocena postępu realizacji GPR została opracowana na następujących poziomach:

1. Postęp realizacji poszczególnych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w GPR.
2. Monitoring stopnie osiągnięcia celów szczegółowych za pomocą mierników trendu.
3. Analiza wskaźników służących delimitacji obszaru rewitalizacji.
4. Analiza jakościowa w zakresie wskaźników wykorzystanych w delimitacji obszaru rewitalizacji, co do których nie można było pozyskać danych oraz mierników dodatkowych.

2.1 Podsumowanie monitoringu

Przeprowadzając ocenę postępu realizacji skorzystano z raportów rocznych z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025. Dokumenty te są swoistym bilansem dokonań procesu rewitalizacji w Starachowicach, a więc działań podejmowanych przez władze miasta, instytucje, organizacje itp.

W poniższych tabelach zestawiono wybór informacji i wskaźników dla poszczególnych celów. Warto podkreślić, że z punktu widzenia operacyjnego charakter monitoringu jest głównie informacyjny i ma wymiar sprawozdawczy.

W ewaluowanym GPR znajduje się / zostało wpisane łącznie 58 przedsięwzięć rewitalizacyjnych, z czego 38 miało charakter podstawowy a 20 uzupełniający. W poniższej tabeli przedstawiono aktualny poziom realizacji przedsięwzięć podstawowych.

Tabela 1 Postęp realizacji poszczególnych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w GPR

	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Niezrealizowane
Liczba przedsięwzięć	12	12	14
Odsetek	31,6%	31,6%	36,8%

Źródło: opracowanie własne

Wnioski:

1. Znacząca większość przedsięwzięć rewitalizacyjnych została zrealizowana (31,6%) lub jest na etapie wdrożeniowym (31,6%).
2. Znaczna część działań nie zrealizowanych była w gestii podmiotów niezależnych w stosunku do operatora rewitalizacji.
3. Szczegółowe informacje na temat postępów realizacyjnych znajdują się w Raporcie rocznym z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 za rok kalendarzowy 2019 r.
4. Postęp realizacji poszczególnych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w GPR z punktu widzenia ewaluacji on going należy ocenić jako wysoki.

Warto zestawić zbiorczo wszystkie przedsięwzięcia tak ażeby zobaczyć zróżnicowanie tematyczne poszczególnych projektów i ich skuteczność na etapie wdrażania.

Tabela 2 Wykaz poszczególnych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w punktu widzenia stopnia realizacji

Zrealizowane	W trakcie realizacji	Niezrealizowane
<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja targowiska miejskiego w Starachowicach 2. Podniesienie jakości życia mieszkańcom poprzez rozwój zieleni miejskiej w Starachowicach – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji 3. Utworzenie spółdzielni socjalnej w celu prowadzenia działalności w obiektach nad Zalewem Lubianka 4. Starachowickie Centrum Interwencji Kryzysowej 5. Wykonanie ciągu pieszo-rowerowego łączącego ul. Kielecką z os. Orłowo na terenie gminy Wąchock i miasta Starachowice wraz z zagospodarowaniem grobli 6. Budowa bieżni i skoczni w dal przy Szkole Podstawowej nr 6 i Szkole Podstawowej nr 1 – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji 7. Budowa boiska wielofunkcyjnego, mini boiska piłkarskiego, 4-torowej bieżni prostej, skoczni do skoku w dal i rzutni do pchnięcia kulą przy ul. Armii Krajowej i boiska wielofunkcyjnego przy ul. Jana Pawła II w Starachowicach – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji 8. Utworzenie Świetlicy Środowiskowej na osiedlu Wzgórze 9. Wypracowanie w formule partycypacyjno-warsztatowej (z ewentualną opcją konkursu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie lokalnego „Impact Hub’u” z kluczowym elementem Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu z przebudową i adaptacją budynku Pałacyku wraz z otoczeniem 2. Przebudowa obiektów mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej szansą na rewitalizację Osiedla Wzgórze 3. Modernizacja Starachowickiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem otoczenia 4. Podniesienie atrakcyjności turystycznej Miasta Starachowice poprzez wykorzystanie potencjału Zalewu Lubianka 5. Nadanie nowych funkcji północnej linii brzegowej Zalewu Pasternik kluczem do przeprowadzenia modelowej rewitalizacji miasta 6. Zagospodarowanie Parku Miejskiego w Starachowicach 7. Termomodernizacja/modernizacja budynków użyteczności publicznej w Starachowicach – etap III – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji 8. Optymalizacja oświetlenia ulicznego w Gminie Starachowice – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji 9. Utworzenie (remont i adaptacja) „Społecznego Wzgórza” – miejsca pełniącego funkcję Centrum Aktywności Lokalnej oraz Aktywizacji Zawodowej, a także siedziby lokalnego stowarzyszenia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykonanie ul. Słowackiego 2. Budowa windy ułatwiającej komunikację między osiedlem Majówka a aleją Armii Krajowej 3. Opracowanie i wdrożenie miejskiego systemu informacji – jednolitego systemu tablic z nazwami ulic, drogowskazów, innych oznakowań, w tym oznaczenia tras turystycznych, np. szlaku architektury XX w. w Starachowicach 4. Opracowanie miejskich standardów infrastruktury dla pieszych i rowerów 5. Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa i remont budynku biurowego na świetlicę środowiskową oraz mieszkania i biura. Rewaloryzacja ogólnodostępnych terenów zielonych. 6. Utworzenie stowarzyszenia młodzieżowego działającego na rzecz Starachowic 7. Budowa wzdłuż toru kolei wąskotorowej ciągu komunikacyjnego, pieszo-rowerowego, wraz z peronem i fragmentem toru dla wagonu. 8. Utworzenie Akademii Wspierania Rodziny – organizacja zajęć dla dzieci, ich rodziców i opiekunów z obszaru rewitalizacji 9. Efektywne wykorzystanie energii w powiecie starachowickim 10. Zagospodarowanie placu i ciągu pieszego przy ul. Oświatowej obok przedszkola miejskiego.

urbanistycznego) optymalnych rozwiązań przestrzennych dla przekształcenia obszarów priorytetowych: rejonu Starachowic Dolnych oraz okolic Rynku w Wierzbniku oraz opcjonalnie także obszaru Szlakowiska i Tarasu Majówki

10. Analiza sfery usług i handlu na obszarze rewitalizacji z jednoczesną analizą popytu, a następnie wspieranie pożądaných lub brakujących funkcji

11. Budowa restauracji przy Zbiorniku Pasternik wraz z kompleksem placów zabaw i edukacji dla dzieci

12. Ekspozycja hałdy Szlakowiska

10. Nowe ukształtowanie przestrzeni publicznej, ciągów komunikacyjnych i zabudowy w celu wykreowania wysokiej jakości przestrzeni miejskiej w rejonie Starachowic Dolnych, dworca kolejowego i autobusowego.

11. Nowe ukształtowanie przestrzeni publicznej, ciągów komunikacyjnych i zabudowy w celu lepszego skomunikowania dla ruchu pieszego Rynku w Wierzbniku oraz dworca kolejowego z Centrum Galardia i Targowiskiem Miejskim

12. Opracowanie i uchwalenie „Kodeksu reklamowego” – uchwały o zasadach i warunkach sytuowania małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń

11. Budowa nowego budynku dydaktycznego oraz zaplecza sportowego wraz z pełnym wyposażeniem.

12. STAR - polska ciężarówka. Rozbudowa obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach dla potrzeb stworzenia stałej wystawy poświęconej historii produkcji samochodów ciężarowych Star.

13. Renowacja i rozbudowa budynku przy ulicy Łżeckiej 26 wraz z zabudową na terenie działki i zagospodarowaniem ogrodu na cele usługowo-kulturalne.

14. Wytapiamy Kulturę – rewaloryzacja zabytkowego budynku dyrekcji huty z końca XIX wieku w Starachowicach

Źródło: opracowanie własne

Poza analizą realizacji poszczególnych przedsięwzięć monitoring obejmuje również mierniki realizacji celów szczegółowych. W poniższej tabeli przedstawiono katalog 36 wskaźników dedykowanych 16 celom szczegółowym. Każdorazowo miernik został uzupełniony informacją na temat aktualnej tendencji. Kolor zielony oznacza pozytywną zmianę, natomiast czerwony stagnację lub zmiany o charakterze negatywnym.

Tabela 3 Podsumowanie monitoringu poziomu osiągnięcia celów szczegółowych za pomocą mierników trendu

L.p.	Cel szczegółowy	Miernik wraz z aktualną tendencją
1.	C1.1. Lepsze otoczenie miejsca zamieszkania	Liczba mieszkańców na obszarze rewitalizacji (↓)
2.		Liczba zmodernizowanych podwórek i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji (↑)
3.	C1.2. Poprawa warunków mieszkaniowych	Liczba mieszkańców w budynkach po modernizacji (-)
4.		Koszty energii w gminnym zasobie mieszkaniowym na obszarze rewitalizacji (-)
5.	C1.3. Ułatwienie dostępu do usług społecznych	Liczba podmiotów świadczących usługi społeczne (↑)
6.		Liczba usług społecznych na obszarze rewitalizacji (↑)
7.	C1.4. Zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb mieszkaniowych	Liczba osób zamieszkałych w nowopowstałych mieszkaniach na obszarze rewitalizacji, w tym komunalnych i socjalnych (-)
8.		Liczba osób urodzonych na obszarze rewitalizacji (↑)
9.	C1.5. Szeroka oferta rekreacyjno-wypoczynkowa dla mieszkańców	Liczba zmodernizowanych obiektów rekreacyjnych i sportowych oraz przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji (↑)
10.		Liczba mieszkańców miasta (w tym obszarze rewitalizacji) oraz przyjezdnych korzystających z oferty rekreacyjnej (-)
11.	C2.1. Aktywizacja i integracja wykluczonych	Liczba gospodarstw domowych na obszarze rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej (↓)
12.		Liczba projektów ukierunkowanych na włączenie społeczne mieszkańców rewitalizacji (w tym projekty NGO) (↑)
13.	C2.2. Efektywne podmioty ekonomii społecznej i silne organizacje pozarządowe	1. Liczba aktywnych na obszarze rewitalizacji organizacji społecznych (↑)
14.		2. Liczba podmiotów ekonomii społecznej (-)
15.	C2.3. Różnorodna oferta i niezbędne wsparcie dla młodzieży	Uczestnictwo młodzieży z obszaru rewitalizacji w życiu kulturalnym i sportowym (↑)
16.		Liczba osób młodych z obszaru rewitalizacji działających w organizacjach społecznych (↑)
17.	C2.4. Trafna odpowiedź na potrzeby seniorów	Odsetek seniorów z obszaru rewitalizacji uczestniczących w życiu społecznym i kulturalnym (↑)
18.		Liczba projektów dotyczących szczególnie seniorów (↑)
19.	C2.5. Kultura, edukacja, sport narzędziem na rzecz integracji	Liczba osób (w tym uczniów) korzystających ze zmodernizowanej lub nowej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej (↑)

L.p.	Cel szczegółowy	Miernik wraz z aktualną tendencją
20.		Liczba organizacji społecznych korzystających ze zmodernizowanej lub nowej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej (↑)
21.	C3.1. Wzmocnienie nowoczesnej miejskości - udoskonalenie struktury przestrzennej	Liczba zmodernizowanych obiektów i przestrzeni publicznych o kluczowym znaczeniu dla obszaru rewitalizacji (↑)
22.		Liczba przedsięwzięć o kluczowym znaczeniu dla zrównoważonego rozwoju (↑)
23.	C3.2. Przyjazna i atrakcyjna przestrzeń – ład wizualny	Atrakcyjność Starachowic jako miejsca zamieszkania (postrzegana przez mieszkańców) (↑)
24.		Atrakcyjność Starachowic jako subregionalnego centrum handlu, usług i edukacji (postrzegana przez mieszkańców oraz przez przyjezdnych) (↑)
25.	C3.3. Mobilność zrównoważona w obszarze rewitalizacji	Odsetek mieszkańców (miasta; obszaru rewitalizacji) korzystających w codziennych dojazdach z komunikacji publicznej oraz z roweru (↑)
26.		Parametry infrastruktury rowerowej (długość dróg rowerowych, długość ulic przyjaznych dla rowerów, liczba stojaków i przechowalni rowerów) (↑)
27.	C3.4. Warunki sprzyjające prowadzeniu działalności przez lokalnych przedsiębiorców	Liczba aktywnych (w tym mikro- i małych) podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji (↑)
28.		Liczba nowych przedsiębiorstw na obszarze rewitalizacji (↑)
29.	C3.5. Rozbudowane funkcje centrotwórcze (w skali miasta, powiatu, regionu)	Wartość inwestycji prywatnych na obszarze rewitalizacji (↑)
30.		Liczba nowych ofert programowych z zakresu kultury i turystyki na obszarze rewitalizacji (↑)
31.	C4.1. Włączenie się biznesu w życie społeczności	Liczba przedsięwzięć z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu na obszarze rewitalizacji (↑)
32.		Liczba przedsiębiorstw realizujących projekty z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji (↑)
33.	C4.2. Nowe miejsca pracy na obszarze rewitalizacji	Liczba osób, które uzyskały zatrudnienie w wyniku przedsięwzięć rewitalizacyjnych (↑)
34.		Liczba ofert pracy na obszarze rewitalizacji (↑)
35.	C4.3. Przygotowanie zawodowe zwiększające szanse na rynku pracy	Liczba osób (w tym bezrobotnych), które uzyskały lub podniosły kwalifikacje zawodowe (↑)
36.		Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale) z obszaru rewitalizacji którzy podjęli pracę w wyniku przedsięwzięć rewitalizacyjnych (↑)

Źródło: Raport roczny z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 za rok kalendarzowy 2019 r.

Wnioski:

1. Spośród wszystkich poddanych analizie wskaźników tylko jeden cechuje się jednoznacznie tendencją negatywną. Kolejne cztery są niemożliwe to skalkulowania lub kształtują się na tym samym poziomie co w roku bazowym.
2. Wyniki monitoringu wskazują na dużą złożoność i wyzwania w obrębie szeroko rozumianego mieszkalnictwa.
3. Brak nowych podmiotów ekonomii społecznej wynika nie tylko z braku zawiązania konkretnych grup inicjatywnych, ale również mniejszego zainteresowania reintegracją społeczną i zawodową ze względu na poprawę sytuacji ekonomicznej ludności.
4. 86% zweryfikowanych wskaźników ilustruje poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze wsparcia.
5. Analiza wskazuje na jednoznaczną korelację w zakresie skuteczności wdrażania i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych a poprawą sytuacji widoczną na podstawowe wyselekcjonowanych mierników.

2.2 Zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej

Zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej została przeprowadzona na dwóch poziomach: liczbowym (wskaźnikowym) bazującym na rozszerzonym katalogu wskaźników społecznych oraz gospodarczych (poszerzenie katalogu zawartego w diagnozie sporządzonej na potrzeby opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji). W zakresie pozostałych zmiennych zdecydowano się na analizę jakościową.

Analiza liczbowa

W pierwszej kolejności analiza sfery społecznej wskazuje na, w większości, poprawiającą się sytuację. W skali ogólnomiejskiej dotyczy to głównie ubóstwa, bezrobocia, przestępczości i aktywności obywatelskiej. Tym samym korzystne tendencje w zakresie większości wskaźników delimitacyjnych są swoistym akceleratorem procesu rewitalizacji w mieście. Co więcej identyfikowany rozwój społeczno-gospodarczy miasta korzystnie wpływa na rozwiązywanie identyfikowanych w GPR problemów. Warto podkreślić, że w okresie wdrażania liczba bezrobotnych spadła o 33%, a biorących udział w głosowaniu w ramach Budżetu Obywatelskiego aż o 42%. Rozszerzając katalog wskaźników zweryfikowano dodatkowo zmienne demograficzne i stanowią one w dalszym ciągu duży problem. Jednoznacznie przybierają one niekorzystne wartości. Należy jednak podkreślić, że problem depopulacji nie jest rozwiązywalny w ramach krótkookresowej interwencji i jest zagadnieniem

szerszym wykraczającym poza specyfikę procesu rewitalizacji. W sferze gospodarczej dostrzega się natomiast poprawę kondycji gospodarczej oraz stagnację / stabilizację w zakresie pozostałych dwóch poddanych analizie wskaźników. Umieszczone poniżej zestawienie prezentujące rozszerzony katalog wskaźników delimitacyjnych wskazuje na fakt, że wdrażanie projektów / przedsięwzięć rewitalizacyjnych koresponduje z relatywnie korzystaną sytuacją w skali makro. Odnotowane zmiany wskazują na konieczność utrzymania i dalszej realizacji zaplanowanej interwencji rewitalizacyjnej.

Tabela 4 Rozszerzony katalog wskaźników delimitacyjnych

L.p.	Sfera	Zjawisko	Rodzaj wskaźnika	Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	Tendencja	Źródło danych		
1.	Społeczna	Bezrobocie	Delimitacyjny	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych	2 468	2 184	1 809	1 646	Spadkowa	PUP Starachowice		
2.		Ubóstwo		Liczba osób pobierająca zasiłki (pomoc finansowa i rzeczowa)	2 439	2 347	2 034	1870	Spadkowa		MOPS w Starachowicach	
				Liczba osób pobierająca zasiłki stałe	553	546	505	462	Spadkowa			
3.		Przestępczość		Liczba przestępstw dotyczących przemocy w rodzinie	135	102	106	125	Spadkowa			
4.			Aktywność społeczna	Dodatkowy	Liczba osób biorących udział w głosowanie w Budżecie Obywatelskim	1702	2099	2335	2945	Wzrostowa	UM w Starachowicach	
5.					Liczba organizacji pozarządowych	159	164	151	B/d	Spadek		
6.			Edukacja		Średni wynik egzaminu szóstoklasisty	52,27	-	-	-	-		
7.			Demografia		Przyrost naturalny	-243	-235	-276	B/d	Spadek		GUS
8.					Saldo migracji na 1 000 osób	-3,2	-4,8	-5,5	B/d	Spadek		
9.		Gospodarcza	Aktywność gospodarcza	Delimitacyjny	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	9,4	9,4	9,4	B/d	-		
10.			Kondycja gospodarcza	Dodatkowy	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	69	68	70	B/d	Wzrost		
11.	Poziom przedsiębiorczości			Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	69	68	69	B/d	-			

Źródło: opracowanie własne

Analiza jakościowa

Wskaźniki ze sfer środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej zostały poddane analizie jakościowej podczas prowadzonych spotkań ewaluacyjnych. Ze względu na horyzontalne oddziaływanie tych zmiennych zdecydowano o wskazaniu kluczowych zjawisk / czynników determinujących sytuację w danej sferze oraz sformułowaniu roboczej oceny zmienności zjawisk zaszerogowanych do każdego badanego obszaru.

Sferę środowiskowa

W obrębie sfery środowiskowej kluczowe znaczenie mają kwestie związane hałasem, jakością powietrza oraz szeroko rozumianą edukacją. **Ogólna ocena zmian w sferze środowiskowej jest korzystna.** Główne wyzwanie stojące przed samorządem to zbudowanie wiaduktu. Zrealizowanie tego zadania znacząco poprawi sytuację w mieście i poszczególnych podobszarach rewitalizacji, a odsetek mieszkańców narażonych na przekroczenie normy hałasu całodobowego znacząco spadnie. W zakresie poziomu zanieczyszczenia powietrza identyfikowany jest nieznaczny progres. Samorząd działa na rzecz poprawy sytuacji natomiast obszar wymaga konsekwentnych działań w wymiarze wieloletnim. Warto podkreślić działania pośrednio wpływające na sytuację środowiskową: powstają nowe tereny zielone, park miejski jest aktualnie w remoncie. Jednocześnie są prowadzone liczne projekty z zakresu ochrony środowiska, takie jak chociażby zazielenienie rynku w Wierzbniku. W mieście klarownie wytyczono kierunek zmian, który jest nastawiony jednoznacznie ekologicznie, przykładem tego może być zainstalowany butelkomat w UM (przeniesiony następnie do Galerii Skałka), wprowadzono kosze na segregację śmieci oraz podjęta została decyzja o nieużywaniu w UM oraz na imprezach miejskich plastikowych opakowań. Dodatkowo promuje się ideę gospodarki obiegu zamkniętego.

Sfera przestrzenno-funkcjonalne

Sfera przestrzenno-funkcjonalna w znaczący i widoczny sposób została poddana skutecznej interwencji w ocenianym okresie wdrażania GPR. Po pierwsze można mówić o poprawie dostępności i stanu technicznego przestrzeni publicznych w Starachowicach czego wyrazem są chociażby nowe, oddane do użytku przestrzenie przy SCK czy też SP9, jak również zmodernizowane targowisko miejskie. Po drugie w wymiarze usługowym i funkcjonalnym możemy również mówić o poprawie identyfikowanej sytuacji. Pojawiają się nowe punkty usługowe często sąsiadujące z obszarem rewitalizacji lub prowadzące działalność na jego terenie. Są to miejsca użyteczności publicznej jak chociażby przedszkole lub klasyczne punkty handlowo-usługowe. Zwraca uwagę bardzo prężnie działający sektor w ramach zarówno polityki senioralnej jak również młodzieżowej. Pozytywnie należy

ocenić również działalność Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Z punktu widzenia tworzenie systemu transportowego warto podkreślić realizację planów związanych z budową ścieżek rowerowych, ich kilometrą docelowo wzrośnie do 23 km. Bardzo ważnym aspektem jest również dostępność oferty kulturalnej i edukacyjnej. Kluczowe znaczenie ma rozwijanie działalności przez SCK, które zostanie połączone z MDK, dzięki czemu powstanie park kultury. Ważną rolę pełni również funkcjonująca świetlica środowiskowa.

Sfera techniczna

Dostrzega się również pozytywne przeobrażenia w sferze technicznej. Prowadzone są zintensyfikowane prace modernizacyjne i remontowe. Zasadnicza interwencja rewitalizacyjna jest po etapie przygotowawczym więc w najbliższym czasie skokowo nastąpi wzrost jakości jeżeli chodzi o sferę techniczną. Aktualnie należy podkreślić realizację stosunkowo dużej liczby mikroprojektów i innych interwencji naprawczych. Co kluczowe nadano ramy nowej polityce mieszkaniowej Starachowic. Elementem tego działania jest powstawania mieszkań w ramach projektu Mieszkanie+ przy ul. Piłsudskiego w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru rewitalizacji. Z punktu widzenia największych zmian jakie zaszły w ramach interwencji w sferę techniczną należy podkreślić bardzo szeroki zakres działań termomodernizacyjnych w tym termomodernizację budynków użyteczności publicznej czy też modernizacja budynków na osiedlu Wzgórze (oddziałująca również na sferę środowiskową).

3. Analiza wyników jakościowego badania ewaluacyjnego

W trakcie realizowanych badań jakościowych, podjęto próbę oceny realizacji założeń obowiązującego GPR oraz wskazania elementów i zadań, które w największym stopniu spełniły pokładane w nich oczekiwania oraz próbę dookreślenia działań, które mogłyby zostać dodatkowo podjęte (lub rozszerzone w ramach realizowanych już prac), aby rezultat prowadzonych działań odznaczał się wyższą skutecznością i efektywnością. Interesariusze byli poproszeni także o wskazanie przykładów i propozycji działań, które ich zdaniem mogą mieć istotny wpływ na utrzymanie trwałości wypracowanych efektów realizacji GPR.

Poniżej w punktach zaprezentowano podsumowanie i najważniejsze elementy prowadzonych prac/dyskusji, odpowiadające przyjętym celom GPR (rozdział 3.1). W dalszej części rozdziału odniesiono się do klasycznych kryteriów ewaluacyjnych, które umożliwią stworzenie pełnego portretu wdrażanego procesu rewitalizacji w Starachowicach zgodnie ze stanem aktualnym.

3.1 Ocena realizacji poszczególnych celów GPR

W zakresie każdego z poddanych analizie celów głównych (oraz dedykowanych im celów szczegółowych) sformułowano dwie kategorie wniosków, które w uproszczeniu miały na celu pokazanie mocnych stron oraz deficytów identyfikowanych w procesie wdrażania.

CEL GŁÓWNY NR 1 Mieszkańcy zasługują na więcej. Poprawić warunki życia i zamieszkania w Starachowicach

W ramach celu głównego nr 1 zdefiniowano 5 celów szczegółowych, wśród których znalazły się:

- C1.1 Lepsze otoczenie miejsca zamieszkania
- C1.2 Poprawa warunków mieszkaniowych
- C1.3 Ułatwienie dostępu do usług społecznych
- C1.4 Zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb mieszkaniowych
- C1.5 Szeroka oferta rekreacyjno-wypoczynkowa dla mieszkańców

Zdaniem uczestników badań jakościowych, do elementów, których realizacja w największym stopniu przyczyniła się do osiągnięcia zakładanych rezultatów zaliczyć należy:

- Rozwój terenów zielonych i rekreacyjnych, w tym w szczególności modernizację dostępnych i utworzenie nowych placów zabaw, zazielenienie podwórek, rozwój terenów zielonych przy „Skałce”, prace rekultywacyjne i zagospodarowanie przestrzeni przy Lubiance oraz Pasterniku,
- Rozpoczęcie prac związanych z rewitalizacją osiedla Dolne Wzgórze, a w tym remonty mieszkań oraz wypracowanie zrębów polityki mieszkaniowej,
- Podjęcie działań zmierzających do uruchomienia Centrum Aktywności Społecznej (projekt jest w trakcie realizacji),
- Uruchomienie Świetlicy Środowiskowej na osiedlu Wzgórze,
- Zwiększenie liczby parkingów,
- Wdrożenie procedur Budżetu Obywatelskiego, który pozwolił mieszkańcom na włączenie się w proces decyzyjny przy inwestycjach lokalnych, zwłaszcza dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych.

Istotne znaczenie zdaniem badanych osób, ma także rozpoczęcie prac związanych z rewitalizacją Parku Miejskiego a także przestrzeni wokół zalewów Lubianka i Pasternik, czego efekty dostrzegalne będą dopiero w okresie letnim. Z zebranych wypowiedzi wynika, że „Mieszkańcy widzą, że miasto i przestrzeń jest ich, mają na nią wpływ, a nie tylko urzędu”, „W odniesieniu do 10 lat wstecz to jest ogromny postęp. Dzieje się bardzo dużo i nasz apetyt rośnie”. Zarówno poczynione w ostatnich latach inwestycje, przygotowane plany i rozpoczęte prace odbierane są zatem jako istotna zmiana w funkcjonowaniu miasta, w dużej mierze związana z wdrażaniem zapisów GPR.

W zakresie propozycji zmian w kolejnych latach związanych z realizacją celu nr 1, wskazano wyłącznie na szersze włączenie w proces rewitalizacji mieszkańców, zwłaszcza w na późniejszych etapach prowadzenia prac. Nie wyłącznie przy planowaniu, ale także w zakresie wdrażania i realizacji projektów miękkich. Zdaniem badanych przykłady włączenia społecznego takie jak Budżet Obywatelski, czy tworzenie koncepcji Centrum Aktywności Społecznej, mogą zostać także wykorzystane w innych dziedzinach życia społecznego, w których aktualnie współpraca miasta z mieszkańcami nadal natyka na trudności i problemy z uzyskaniem porozumienia.

CEL GŁÓWNY NR 2 Razem możemy więcej. Integracja społeczna sposobem na nowe Starachowice

W ramach celu głównego nr 2 zdefiniowano 5 celów szczegółowych, wśród których znalazły się:

C2.1 Aktywizacja i integracja wykluczonych

C2.2 Efektywne podmioty ekonomii społecznej i silne organizacje pozarządowe

C2.3 Różnorodna oferta i niezbędne wsparcie dla młodzieży

C2.4 Trafna odpowiedź na potrzeby seniorów

C2.5 Kultura, edukacja, sport narzędziem na rzecz integracji

W odniesieniu do zdefiniowanych celów, wśród elementów, których realizacja w największym stopniu przyczyniła się do osiągnięcia zakładanych rezultatów wskazywano na:

- Znaczące rozszerzenie oferty działań, zajęć i miejsc dostępnych dla seniorów, w tym powstałe kluby seniora itp. Zdaniem badanych „dla seniorów obecnie robi się bardzo dużo”,
- Rozszerzenie oferty dla młodzieży, w tym Funkcjonowanie Młodzieżowej Rady Miasta, włączenie młodzieży w procesy decyzyjne, w zakresie konsultacji działań/projektów miejskich, „Młodzieży się podoba to, że robione są różne rzeczy, nie tylko droga, ale stadion, Lubianka, że władze próbują się dogadać i coś zmienić na plus”,
- Modernizacja stadionu oraz budowa i modernizacja boisk przyszkolnych,
- Utworzenie spółdzielni socjalnej.

Oprócz wymienionych działań, często wskazywano, iż są one kompatybilne ze zmianami zachodzącymi w przestrzeni publicznej oraz podjętymi pracami w zakresie zagospodarowywania terenów zielonych, Parku, czy terenów zalewów. W opiniach badanych osób miasto „Staje się coraz bardziej przyjazne dla mieszkańców, w wielu obszarach. Nie tylko w jednej dzielnicy, ale w wielu jego częściach równocześnie. Ocena bardzo pozytywna, skutki ocenimy po kilku latach”. Obrany kierunek działań oraz dotychczasowa realizacja przyjętych celów (jak na ten etap realizacji założeń GPR), oceniana jest jak korzystnie.

Elementy, które mogą podlegać w kolejnych latach zmianom/modyfikacjom to przede wszystkim czas realizacji poszczególnych przedsięwzięć, lecz jak podkreślają respondenci „niestety, ale trudno jest się cieszyć po roku czy po dwóch z inwestycji, na które pierw trzeba pozyskać środki itd. To trwa. Od pomysłu do realizacji to są lata. Dla mieszkańców to jest to może trochę za wolno”. Uwagę zwracano także na konieczność dalszego rozwoju oferty dla osób młodych, bowiem „Młodzi stąd wyjeżdżają, ta część została troszeczkę zaniedbana, trudno ich tu zatrzymać”. Propozycją rozszerzenia oferty dla osób młodych jest między innymi „aktywizacja nauczycieli, poprzez pracę z młodzieżą, by wciągać młodzież w aktywność przy klubach szkolnych itd.”.

CEL GŁÓWNY NR 3 Centrum w centrum uwagi. Wzmocnienie atrakcyjności obszarów śródmiejskich Starachowic

W ramach celu głównego nr 3 zdefiniowano 5 celów szczegółowych, wśród których znalazły się:

- C3.1 Wzmocnienie nowoczesnej miejskości - udoskonalenie struktury przestrzennej
- C3.2 Przyjazna i atrakcyjna przestrzeń – ład wizualny
- C3.3 Mobilność zrównoważona w obszarze rewitalizacji
- C3.4 Warunki sprzyjające prowadzeniu działalności przez lokalnych przedsiębiorców
- C3.5 Rozbudowane funkcje centrotwórcze (w skali miasta, powiatu, regionu)

Biorąc pod uwagę obecny stan zaawansowania realizowanych przedsięwzięć, respondenci mieli trudność z jednoznacznym określeniem elementów, który w największym stopniu przyczynił się do osiągnięcia zakładanych rezultatów, ponieważ „Wiele projektów zostało zaczętych ale nie skończonych, więc trudno je ocenić. Miasto zmienia się jednak na lepsze”. Trudność z jednoznaczną oceną wynika także z tego, że „Brakuje trochę informacji na temat tego co się podziało. Dostęp do informacji jest słaby”. W wielu wypowiedziach podkreślano jednak, że zmiany są zauważalne, choć proces trwa dość długo i nie wszystkie zmiany są dla mieszkańców zrozumiałe, a ich efekty mierzalne będą dopiero w przyszłości „Dochodzi do zmiany w przestrzeni publicznej, nie wszystko jeszcze jest widoczne. Może trzeba więcej tłumaczyć społeczeństwu, skąd biorą się niektóre pomysły i działania, dlaczego coś wygląda tak a nie inaczej”.

Wśród kluczowych zmian w przestrzeni publicznej zaliczano między innymi: zwiększenie liczby i poprawę jakości placów zabaw i punktów sportowo-rekreacyjnych, zazielenienie miasta, podświetlenie miejsc takich jak skały, pergole, pomysły dotyczące utworzenia tężni, rozbudowę ścieżek rowerowych i bezpiecznych chodników itp.

CEL GŁÓWNY NR 4 Strefa – biznes – społeczność. Wsparcie potencjału gospodarczego i społecznego miasta

W ramach celu głównego nr 4 zdefiniowano 4 cele szczegółowe, wśród których znalazły się:

- C4.1 Włączenie się biznesu w życie społeczności
- C4.2 Nowe miejsca pracy na obszarze rewitalizacji
- C4.3 Przygotowanie zawodowe zwiększające szanse na rynku pracy

Podobnie jak w przypadku celu 3, badane osoby miały trudność w określeniu kluczowych elementów, które do chwili realizacji badania, miały znaczący wpływ na realizację założeń celu 4. Problem ten wynika przede wszystkim z faktu, iż do momentu, w którym prowadzono badanie, nie zostało w pełni zrealizowane żadne z przedsięwzięć rewitalizacyjnych związanych z celem 4, co wynika z trudności w pozyskaniu środków na ich realizację przez gminę Starachowice oraz jej Partnerów – powiat i przedsiębiorców. Niemniej jednak duże nadzieje w dalszym ciągu pokładane są w projekcie utworzenia lokalnego „Impact Hub’u” z kluczowym elementem Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu oraz przebudową i adaptacją budynku Pałacyku wraz z otoczeniem. Wskazywano także na trudności związane z pozyskaniem środków na tzw. projekty miękkie, nastawione na działania z zakresu integracji i włączenie przedsiębiorców w procesy rewitalizacyjne.

3.2 Ocena według przyjętych kryteriów ewaluacyjnych

Biorąc pod uwagę stan zaawansowania prac związanych z realizacją zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice należy wziąć pod uwagę, iż prowadzona ewaluacja, jest ewaluacją śródkresową. Zgromadzone zatem informacje i opinie, warunkowane są przede wszystkim odczuciami jakie towarzyszą mieszkańcom i ekspertom w odniesieniu do aktualnego stanu zaawansowania prac. W chwili obecnej, co często podkreślano, „Wiele spraw trudno tu jednoznacznie ocenić, bo są w trakcie realizacji. Inwestycje są rozpoczęte, są ważne, choć efekty jeszcze nie są w pełni widoczne”. Pozytywne opinie o zmianach związanych z realizacją przedsięwzięć związanych z GPR stanowią zdaniem badanych pokłosie tego, iż „Starachowice mają za sobą lata zaniedbań. Dlatego każda zmiana jest na dobre i dobrze, że w końcu są na to pieniądze”.

Jednym z kluczowych projektów, który pozwolił na wprowadzanie zmian jest projekt modelowej rewitalizacji „Starachowice Od Nowa”. Projekt ten „pozwolił uporządkować problemy związane z rewitalizacją miasta. Pozwolił na określenie problemów, opracowanie strategii działań, pozyskanie funduszy, opracowanie kluczowej dokumentacji, rozpoczęcie konsultacji i pierwszych przedsięwzięć”. W tym kontekście dokonywała się ocena trafności, efektywności, skuteczności, użyteczności i trwałości założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, która w opiniach badanych osób określana była zdecydowanie pozytywnie.

Trafność

Pierwszym z przyjętych kryteriów ewaluacji Programu było kryterium trafności, którego celem było uzyskanie odpowiedzi na pytanie o to, czy cele programu odpowiadają potrzebom mieszkańców i gminy?

W świetle zgromadzonych danych przeważa pozytywny odbiór realizowanych przedsięwzięć i przyjętych kierunków działania. Wśród kluczowych przedsięwzięć w największym stopniu odpowiadającym potrzebom zdefiniowanym na etapie wyznaczania kierunków działań GPR wskazywano projekty już zrealizowane, w tym: Targowisko, liczne zmodernizowane, wyposażone i uporządkowane tereny zielone, świetlica środowiskowa, uruchomiona i z powodzeniem działająca spółdzielnia socjalna oraz inwestycje poczynione przy zalewie Lubianka.

Efektywność

Kolejnym z przyjętych kryteriów ewaluacji, była efektywność, która zmierza do pozyskania informacji o tym, czy zakładane cele osiągnięto najniższym możliwym kosztem? Ze zgromadzonych informacji wynika, iż kluczowym elementem programu, był projekt „Modelowa rewitalizacja”, który został w pełni wykorzystany i z sukcesem, większość jego założeń zostało zrealizowane pozytywnie.

W trakcie realizacji założeń Programu wskazywano na fakt, iż w okresie jego realizacji gmina Starachowice pozyskała na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych około 100 mln zł, bez których podjęcie działań zaplanowanych w ramach GPR nie była by możliwa.

W kontekście efektywności często poruszano także problem niektórych przetargów, w trakcie których ze względu na zmieniającą się koniunkturę gospodarczą i otoczenie prawno-ekonomiczne powodowało znaczący wzrost kosztów realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Koszty te nie były możliwe do przewidzenia na etapie tworzenia założeń GPR, gdy sytuacja rynkowa znajdowała się na zupełnie innym etapie.

Skuteczność

W ramach kryterium skuteczności, agregowano dane na temat tego, czy osiągnięte rezultaty odpowiadają przyjętym założeniom. W tym kontekście bardzo często wskazywano na fakt, iż aktualny ocena realizacji przyjętych założeń, nie jest oceną końcową lecz śródkresową, dlatego trudno jednoznacznie odnieść się do tego, czy osiągnięto lub czy osiągnięta zostanie pełnia założonych rezultatów. Jak wskazywali uczestnicy badań „Na zewnątrz widać, że dużo jest zrobione”. Jednakże trudno jest wskazać czy zrealizowane i podjęte dopiero przedsięwzięcia przyniosą swój skutek, bowiem ten zależy od wielu czynników i rozłożony jest w czasie. Jednym z istotnych lecz nie mierzalnych wprost rezultatów działań podejmowanych w ramach realizacji zadań GPR jest to, że „mieszkańcy rozumieją co oznacza rewitalizacja. Zmieniły się postawy i oczekiwania mieszkańców. Rewitalizacja to już nie tylko remont chodnika, ale zmiany długofalowe”.

Realizacja niektórych z projektów nie została do tej pory rozpoczęta. Część z nich ze względu na zmieniające się uwarunkowania i trudności występujące po stronie partnerów gminy prawdopodobnie nie zostanie zrealizowana w kolejnych latach. Jednakże te, które zostały doprowadzone do końca, lub są w trakcie realizacji, odbierane są pozytywnie i oczekuje się wobec nich korzystnych efektów, zgodnych z przyjętymi założeniami.

Użyteczność/oddziaływanie

Kryterium użyteczności zmierza do uzyskania odpowiedzi na pytanie czy efekty programu są korzystne dla różnych grup odbiorców?

W chwili realizacji badania ewaluacyjnego trudno o jednoznaczną odpowiedź na to pytanie, gdyż wiele z podjętych do tej pory przedsięwzięć rewitalizacyjnych, to przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym (projekty twarde), których efekt wpływu na odbiorców, mierzyć można będzie dopiero po dłuższym okresie czasu. Z relacji badanych osób wynika, iż „Modernizacja i przebudowy są realizowane, działania miękkie robią jednostki gminne i organizacje społeczne. Jak na razie brakuje dofinansowań na funkcjonowanie zmodernizowanych obiektów oraz rozszerzenie pakietu działań miękkich. Jednakże trwają starania o to by pozyskiwać na ten cel kolejne środki”. Dużą zaletą realizacji założeń GPR jest to, iż „Do 2023 wiele rzeczy zostało przekonsultowanych. Ich założenia wypracowane zostały w procesie partycypacji, także nie są to działania przypadkowe i wymyślone za mieszkańców, ale z mieszkańcami”. Ponadto o pozytywnej ocenie korzyści wynikającej dla różnych grup odbiorców świadczy także to, iż te wypracowane wspólnie z mieszkańcami założenia, w dużej mierze zostały już zrealizowane, lub są w trakcie realizacji.

Trwałość

W odniesieniu do kryterium trwałości założeń GPR należy wskazać, iż większość podjętych przedsięwzięć albo zostało już zrealizowanych, albo są na etapie realizacji, zatem istnieje duża szansa na to, iż ich efekty utrzymają się przez długi okres po zakończeniu Programu.

Negatywnie na trwałość założeń GPR oddziałują w chwili obecnej niemal wyłącznie projekty, których realizacja najczęściej uzależniona jest od interesariuszy zewnętrznych – np. powiat, przedsiębiorcy, młodzieżowa inicjatywa – są to najczęściej przedsięwzięcia niezależne od Gminy Starachowice. W znacznej części przypadków wymienionych projektów, problem z ich realizacją wynika z faktu, iż wskazani interesariusze nie pozyskali środków na ich realizację.

4. Podsumowanie

4.1 Wnioski

1. **Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 przebiega w sposób planowany, zgodny z zapisami GPR.** Poziom wdrażania należy ocenić jako dobry. **W kontekście aktualnych uwarunkowań nie zaleca się bieżącej aktualizacji dokumentu.** Wyznaczona interwencja jest rozłożona w latach i odzwierciedla możliwości realizacyjne. **Na etapie następującym po ewaluacji ex-ante należy dokonać audytu miejskiego i przededefiniować interwencję.**
2. Gmina Starachowice jako miasto-partner konkursu „Modelowa rewitalizacja miast” miała na celu upowszechnienie procesów rewitalizacji oraz wypracowanie modelu jej prowadzenia w mieście. **Dzięki wsparciu uzyskanemu z projektu zbudowano profesjonalną strukturę opierającą się na wykwalifikowanych pracownikach UM, którzy koordynowali i nadzorowali całość działań.**
3. Należy podkreślić, że **na poziomie zarządczym realizacja GPR była modelowa i może stanowić dobrą praktykę dla innych samorządów.**
4. W ramach wsparcia pochodzącego z „Modelowej rewitalizacja miast” **opracowano szereg wysokiej jakości dokumentów wykonawczych i koncepcyjnych pomocnych w realizacji celów zawartych w GPR.** Szczególnie wysoko ocenia się *Koncepcję działania Centrum Aktywności „Społeczne Wzgórze”.*
5. **Skala zmian wynikająca z wdrażania GPR jest wysoka i należy kontynuować zaplanowany zakres prac.** Warto przyrzeć się zbiorczo głównym kryteriom ewaluacji w kontekście wniosków z nich płynących:
  - a) Zapisy GPR o ceniono jako trafne. Szczególnie w kontekście następujących, już poczynionych interwencji tj. uporządkowanie terenu targowiska, doposażone i uporządkowane tereny zielone oraz działające: świetlica środowiskowa i spółdzielnia socjalna.
  - b) Efektywność podjętych działań zaplanowanych w GPR była wysoka. Projekt „Modelowa rewitalizacja” został w pełni wykorzystany i większość jego założeń zostało zrealizowane pozytywnie.
  - c) Kompletna ocena skuteczności podejmowanych działań musi zostać odłożona na przyszłość. Dotychczasowe wyniki monitoringu wskazują na konsekwentnie

realizowane działania. Niemniej kluczowa będzie ocena skuteczności po zakończeniu realizacji rzeczowej największych inwestycji opiewających na około 100 mln złotych.

- d) Użyteczność/oddziaływanie na dotychczasowym etapie należy ocenić jako korzystną szczególnie w kontekście oddziaływania interwencji rewitalizacyjnej na całe miasto.
  - e) Gwarantem trwałości interwencji rewitalizacyjnej jest samorząd lokalny pełniący funkcję operatora rewitalizacji. Dzięki swoim zasobom instytucjonalnym, finansowym i osobowym w istocie determinuje utrzymanie założonych rezultatów.
6. Identyfikowane **uwarunkowania społeczno-gospodarcze stanowiły istotny akcelerator działań rewitalizacyjnych**. Następujące korzystne zmiany są efektem synergii działań starachowickiego samorządu oraz sprzyjających procesów zachodzących w skali makro (istotne transfery socjalne, zmniejszenie się bezrobocia i ubóstwa oraz dobra koniunktura gospodarcza).
  7. **W zgodnej opinii interesariuszy proces rewitalizacji opisany w GPR, w szczególności zaplanowane cele i przedsięwzięcia mają charakter celowy i istotnie oddziałują na zmiany w mieście**. Jednocześnie pełna ocena wdrażanych działań będzie możliwa najwcześniej w trakcie drugiej ewaluacji śródkresowej.
  8. Skala interwencji i realizacji działań w ramach procesu rewitalizacji w znacznym stopniu jest warunkowana dostępnością do środków zewnętrznych, których pozyskanie to w zasadzie jedyna możliwość na realizację znacznej części zaplanowanych działań. **Podkreśla się dużą skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych z RPO oraz KPO przez gminę, które to środki stanowiły kluczową stymulantę rozwojową w badanych okresie**.
  9. W kontekście stopnia realizacji poszczególnych celów należy podkreślić, że cele 1,2 i 3 są realizowane najskuteczniej ze względu na możliwości sprawstwa ze strony UM i aktorów instytucjonalnych. Stosunkowo duży potencjał posiadają kwestie związane z celem czwartym, który jest dedykowany współpracy z biznesem i z natury rzeczy stanowi duże wyzwanie.
  10. Zwraca się uwagę szacowany realny wzrost kosztów na poziomie 20-30 proc pomiędzy kosztorysami inwestorskimi a oferowanymi kwotami na przetargach. Bez wątplenia uwarunkowania makroekonomiczne będą determinować najbliższe lata kiedy to będą realizowane najbardziej kosztowne z inwestycji. Będące również jednoznacznie w centrum zainteresowania mieszkańców Starachowic jako flagowe i kluczowe przedsięwzięcia.
  11. Analiza poziom wdrażania wskazuje na zachowanie wysokiego poziomu w obrębie takich czynników jak: partnerstwo (o czym świadczy wysoki poziom skuteczności działań partycypacyjnych i dialogu społecznego), komplementarność (szczególnie z zakresie montażu

finansowego oraz włączania partnerów z różnych sektorów oraz prowadzenia interwencji mieszanej uwzględniającej komponenty „twarde” i „miękkie”), kompleksowość (traktowanie rewitalizacji całościowe jako mechanizmu integracji polityki rozwojowej w Starachowicach) czy też koncentracji (w wymiarze terytorialnym).

4.2 Rekomendacje

1. **Zaleca się ażeby kolejna przewidziana ewaluacja on-going GPR została przeprowadzona w analogicznej formie jak zostało to zrealizowane na potrzeby przedmiotowego opracowania.** Rekomenduje się utrzymanie obecnej struktury raportu ewaluacyjnego oraz przyjęcia analogicznych metod badawczych, w szczególności w zakresie partycypacji społecznej oraz analizy uwarunkowań społeczno-gospodarczych.
2. **Rekomenduje się opracowanie szczegółowego zakresu badawczego w kontekście ewaluacji ex-ante,** która będzie miała na celu wskazania efektywności, skuteczności i trwałości podjętych działań rewitalizacyjnych w kontekście osiągnięcia zakładanych celów w perspektywie całego okresu wdrażania GPR. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia tworzenia nowego dokumentu po roku 2025.
3. W perspektywie opracowania nowego GPR **zaleca się wskazanie struktury i zakresu dla każdorazowo sporządzanych raportów ewaluacyjnych,** tak żeby można było przeprowadzać analizy porównawcze i elastycznie reagować na zmiany uwarunkowań (o ile to możliwe zapisy te powinny znaleźć się w części wdrożeniowej GPR).
4. Ze względu na sposób agregowania danych w instytucjach publicznych zaleca się realizowanie badań o charakterze ewaluacyjnym w III kwartale danego roku ze względu na dostępność niezbędnych statystyk.